

Κατὰ τὴν δευτέραν πρᾶξιν ἐσκεπτόμην νὰ σᾶς προσφέρω δύο χιλιάδες φράγκα, κατὰ τὴν τρίτην τρεῖς χιλιάδας· σᾶς προσφέρω ἕξ χιλιάδας κατὰ τὴν τετάρτην μετὰ τὴν πέμπτην φοβοῦμαι μὴ σᾶς προσφέρω δέκα χιλιάδας.

— Ἔστω, εἶπεν ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ γελῶν· ἀφοῦ φοβεῖσθε τόσον τὸ δρᾶμά μου, σᾶς τὸ δίδω. Ἔλθετε εἰς τὴν οἰκίαν μου αὔριον τὸ πρωὶ καὶ ὑπογράφομεν τὸ συμβόλαιον.

— Ἀφοῦ εἶνε τὸ ἴδιον διὰ σᾶς, ἐγὼ θὰ ἐπέθυμουν νὰ ὑπογραφῇ ἀμέσως. Ἐχὼ ἐδῶ ἐπάνω μου τὰς ἕξ χιλιάδας φράγκων.

— Δὲν ἔχω δυσκολίαν, ἀλλὰ πῶς νὰ κάμωμεν; Εἴμεθα εἰς τὸν δρόμον.

— Ἰδοὺ ἐν καπνοπωλεῖον.

¹Ἐπταί τοῦ τέλους

X*

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Ο ΦΩΚΑΣ ΚΑΙ Ο ΝΕΩΤΑΤΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΑΥΤΟΥ (¹)

Νικηφόρος ὁ Φωκάς εἶνε ἀναντιρρήτως εἰς τῶν ἐνδοξοτέρων Αὐτοκρατόρων οἵτινες ἐκάθισαν ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου καὶ εἰς οὓς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὀφείλει μέχρι τῆς σήμερον μεγάλην εὐγνωμοσύνην. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐβασίλευσε, τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἐπάλαυνεν ἐνταυτῷ κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Συρίας, τῶν Σαρακηνῶν τῶν νήσων καὶ τῆς Σικελίας, κατὰ τοῦ ἐν παρακμῇ ἤδη διατελοῦντος βασιλείου τῶν Βουλγάρων, κατὰ τῶν τὸ μεταγενέστερον αὐτῶν μεγαλεῖον ἐγκαινιζόντων Ῥώσων καὶ τῆς τὴν προσάρτησιν τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας ὀνειροπολούσης Αὐτοκρατορίας τῶν Γερμανῶν. Ὁ ἱστορικὸς αὐτοῦ Λέων ὁ Διάκονος, ἀφοῦ ἀποθαιμάζει τὴν περὶ τὰ πολέμια ἐμπειρίαν καὶ δραστηριότητα τοῦ βασιλέως, τὴν περὶ τὰ πολιτικὰ μεγαλοφροσύνην καὶ μεγαλοφυΐαν, τὴν πρὸς τὸ θεῖον εὐλάβειαν, τὴν τοῦ σώματος ῥώμην καὶ σωφροσύνην, ἐπιφέρει ὅτι τοῦτο μόνον προσῆκτον οἱ πολλοὶ εἰς τὸν Νικηφόρον τὸ ἐλάττωμα, ἐξηγοῦν ἐν μέρει τὴν οἰκτρὰν πτώσιν, ἀλλὰ βεβαίως τὸ λαμπρότατον τῶν ἐγκωμίων διὰ τὴν μνήμην αὐτοῦ, ὅτι ἤθελεν ἄμεμπτον τὴν τῆς ἀρετῆς ἐν παντὶ συντήρησιν καὶ ἀπαραχάρακτον τὴν τοῦ δικαίου ἀκρίβειαν, ἀπαραίτητος ὢν εἰς τὴν τούτων ἐκδίκησιν καὶ ἀδυσώπητος πρὸς τοὺς ἐλισθαίνοντας.

Ἡ εῃμη τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ Ἀραβὶ ἱστορικὸς Aboul Mahacen ὄχι μόνον τὸν παραβάλλει πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν, ἀλλ' ἐπιπροσθέτον ὅτι δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν βασιλικὴν Ἑλληνικὴν γενεάν, διατείνεται ὅτι κατὰ τὰ τότε θρυλούμενα, ἦτο υἱὸς Μουσουλμάνου τῆς Ταρσοῦ, γνω-

στοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ibn-el-Qassās. Καὶ οὗτος μὲν ὁ μῦθος μόνον τὸν θαυμασμὸν τῶν Σαρακηνῶν δεικνύει διὰ τὸν τρομερὸν καὶ ἐνδοξὸν αὐτῶν ἀντίπαλον. Ὡς γνωστὸν, ὁ,τε Φωκάς καὶ ὁ φονεὺς, καὶ οὐχ ἦττον ἐνδοξος διάδοχος αὐτοῦ Τσιμισκῆς, ἦσαν ἀμφοτέροι Ἀρμενικῆς καταγωγῆς. Εἰς αὐτὸ ὅμως πρὸ πάντων ἐγκείται ἡ θαυμασία τῶν ἐπὶ ἰδρασίαις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὅτι Ἀρμένιοι, Ἀραβες, Βούλγαροι καὶ Ἑσπεριοὶ Εὐρωπαῖοι οἱ ἐν αὐτῷ βιούντες καὶ τὴν τύχην αὐτῶν μετ' αὐτοῦ συνεννοῦντες, ἅπαντες οὐχὶ μόνον τὴν ἐλληνίδα φωνὴν ἠσπάζοντο, ἀλλ' ἐκόντες ἄκοντες καὶ τὴν χροιάν ἀγωγῆς, παιδείας καὶ αἰσθημάτων ἑλληνικῶν προσελάμβανον, εἰς γνησίους Ἑλληνας ἀνepsiσθητῶς μετατρέπομενοι.

Ἰδωμεν ἤδη ἐν ὀλίγοις τὰς ῥωμαντικὰς τοῦ βίου τοῦ Νικηφόρου περιπετείας καὶ τὰ μεγάλα αὐτοῦ κατορθώματα.

Μόλις εἰκοσαετής, Ῥωμανὸς ὁ Β' εἶχε διαδεχθῇ τὸν πατέρα αὐτοῦ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἔτους 909 τελευτήσαντα. Ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ ὁ Ῥωμανὸς εἶχε διακρίνη τὴν τῶν Φωκά οἰκογένειαν, τὸν μὲν Λέοντα διορίσας Δομέστικον τῶν σχολῶν τῆς Δύσεως, τὸν δὲ Νικηφόρον τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ τελευταίου πρὸ πάντων ἐλάμπρυνε τὴν Βυζαντινὴν βασιλείαν ὅσον πρὸ καιροῦ δὲν εἶχε λαμπρυνθῇ.

Διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Κρήτης, ὁ Νικηφόρος ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, προσωρμίσθη κατὰ Ἰούλιον τοῦ 960 εὐ μακρὰν τῆς πρωτευούσης τῆς Νήσου, τὴν δ' ἐβδόμην Μαρτίου 961, μετὰ πολιορκίαν ὀκτὼ μηνῶν, ὁ Χάνδαξ ἐκυριεύετο ἐξ ἐφόδου αἰματηρᾶς, τὸ δ' ἐνδοξὸν αὐτὸ κατόρθωμα εἶνε ἀναντιρρήτως ἐν τῶν σπουδαιοτέρων γεγονότων τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν ιστορίας.

Ἀναπλεύσας εἰς Βυζάντιον, εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς διὰ μέσου τῆς Βασιλευούσης μέχρι τοῦ Ἱπποδρόμου, ὑπὸ παντὸς τοῦ δήμου ἀνευφημούμενος, ἀμέσως δ' ἀπεστάλη εἰς Ἀσίαν κατὰ τοῦ Ἐμίρου τοῦ Χαλεπίου Seif Eddauleh. Οὗτος ἦτο ὁ ἕτερος τῶν Χαμδανιδῶν ἀδελφῶν, τοῦ ἄλλου ὄντος ἡγεμόνος τοῦ Μοσούλ, ἀμφοτέρων τοῦ Βυζαντιοῦ ἀσπόνδων ἐχθρῶν, ἐνδοξότερος τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, ἱπποτικὸς καὶ παιδείας κάτοχος, φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ποιήσεως, ἡρωϊκὸς καὶ κατὰ πάντα ἄξιος τοῦ Νικηφόρου ἀντίπαλος.

Ἀείποτε προκινδυνεύων, κυριεύσας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα μωαμεθανικὰ φρούρια, εὐρίσκετο ἐν τούτοις ὁ Νικηφόρος, καθ' ὃδόν, κατὰ Μάρτιον τοῦ 963 ἐπανερχόμενος εἰς Κωνσταντινουπόλιν, ὅτε ἔμαθεν ἀπροσδοκῆτως τὴν ἀποβίωσιν Ῥωμανοῦ τοῦ Β' καὶ τὴν ἀναγόμευσιν τῶν ἀνγλίκων αὐτοῦ υἱῶν Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς περιφήμου διὰ τὴν καλλογὴν μητρὸς αὐτῶν Θεοφανοῦς. Πάντων τὰ βλέμματα, καὶ τῆς Βασιλείσης μὴ ἐξαιρουμένης, ἦσαν ἐστραμμένα ἐν τῇ πρωτευούσῃ πρὸς τὸν τροπαιοῦχον στρατηγόν, πάντες συνησθάνοντο τὴν ἀνάγκην ὅπως οὗτος λάβῃ μέρος ἐνεργὸν εἰς τὴν τοῦ κράτους κυβέρνησιν.

Πρὸ παντὸς εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀνepsiοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου καὶ Τσιμισκῆ ἐπόμενος,

(¹) *Gustave Schlumberger* membre del'Institut. Un Empereur Byzantin au dixième siècle, Nicéphore Phocas. Ouvrage illustré de 4 chromolithographies, 3 cartes et 240 gravures d'après les originaux ou d'après les documens les plus authentiques. Ἐν Παρισίοις, Firmin Didot. 1890. Εἰς μέγα 4ον, σελίδες IV-782.

ἔπερ ἀργότερον δὲν ἀπέτρεψεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐσχάτης ἐπιβουλῆς, ἐπέσθη τελευταῖον ὁ Νικηφόρος, τὴν δὲ 16ην Αὐγούστου προσπελάσας εἰς τὴν Χρυσὴν πύλιν, ἀνευφημήθη ὡς Βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Βασιλευσύσης, ἀναγορευθεὶς ἤδη ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ. Μετ' ὀλίγον περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου, ἐνυμφεῦθη τὴν Θεοφανώ, οὕτω δ' ἐλύετο καὶ τὸ ζήτημα τοῦ συμβιβασμοῦ τῆς νέας βασιλείας, μετὰ τῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου διατηρήσεως τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας.

Ἡ ἄφιξις εἰς τὸ ὑπατον τῆς δόξης, κατ' οὐδὲν ἡμπόδισε τὸν Νικηφόρον ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὰ τρόπαια αὐτοῦ.

Ἀναλαμβάνει αὖθις ἐκστρατεῖαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὑποτάσσει τελείως τὴν Κιλικίαν, κυριεύει τὸ Χαλέπιον, εἰς ταύτην δὲ τὴν ἐκστρατεῖαν ἀνάγεται καὶ ἡ περιεργωτάτη ἀνταλλαγὴ Ἀραβικῶν ποιητικῶν ἥκιστα εὐγενῶν ἐπιστολῶν, κατὰ πρώτην φοράν παρὰ τοῦ κ. Schlumberger γνωστῇ γενομένη, πρὸς τὸν Ἀλ Μοθί, Χαλίφην τῆς Βαγδάτης. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ μεταξὺ οἱ Σαρακηνοὶ εἶχον γίνῃ κύριοι τῆς Σικελίας, στέλλει κατ' αὐτῶν κατὰ τὸ 966 τὸν πατρίκιον Μανουήλ. Οὗτος ὅμως δυστυχῶς δι' ἀσυνέτου διαγωγῆς ματαιοῖ τὰς προσπάκας τοῦ Νικηφόρου καὶ καταστρέφεται. Κατορθώματα ἐν τούτοις λαμπρότατα ἀποζημιούσι τὸν Βασιλέα. Κατὰ τὸ 968 καὶ 969 πλείστα κυριεύει τῆς Συρίας φρούρια, παραλαμβάνει ἐξ αὐτῶν πλοῦτον ἀρύθητον, καὶ τελεῖ τὴν περιβόητον πολιορκίαν καὶ ἀνάκτησιν τῆς Ἀντιοχείας.

Δὲν εἶχεν ὅμως ὁ Νικηφόρος μόνον αὐτοὺς τοὺς πολέμιους. Καὶ κατὰ μὲν τῶν Βουλγάρων, ὧν τὰ στίφη ἐλεηλάτουν τὴν Μακεδονίαν, ἀλλαχοῦ ἐνησχολημένος ὁ ἴδιος, ἐκπέμπει τὸν ἀρχηγὸν τοῦ νέου Ῥωσικοῦ κράτους Σδιατσλάβον, οὗτος δέ, περιφρονῶν τὸ ἐντελὲς παρακμάζον Βουλγαρικὸν βασίλειον, ἐπαπειλεῖ αὐτὴν τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, διορῶν ἤδη ὡς κύριον σκοπὸν τῆς ἐπιθέσεως τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατάκτησιν.

Μόλις ὁ κίνδυνος οὗτος παρέργεται, καὶ ἄλλος κατὰ πολὺ ἰσχυρότερος ἐχθρὸς ἀναφαίνεται εἰς τὸν ὀρίζοντα. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ὁθων ὁ Α' νικητὴς ἐν Γερμανίᾳ, ὀνειρεύεται τὴν ἐπ' ἀνθρώπων τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας μετὰ τῆς Ῥώμης ὡς πρωτεύουσας. Κατακτῆσας τινὰς τῶν ἐπαρχιῶν, ἐγκαθίσταται εἰς Ῥώμην, ἀλλ' ἡ μεσημβρινὴ Ἰταλία ὑπόκειται εἰσέτι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Αὐτοκρατορίαν, ἡ εἰς αὐτὴν ὁμιλουμένη γλῶσσα εἶνε ἡ ἐλληνική. Ἡ κατοχὴ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος ἀπαράιτητος, ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν, κατὰκτῃς αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ διακειμένου πρὸς τὸ Βυζαντινὸν Κράτος; ὅμως ἀποφασίζει ἐν πλήρει εἰρήνῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ Βαρι, ἀλλ' ἀποτυγχάνει, τότε δὲ ἐπινεσθ' ἀποστολὴν πρεσβείας εἰς τὸν Νικηφόρον, ὅπως ζητήσῃ εἰς γάμον νέαν Αὐτοκρατορικὴν ἡγεμονίδα ἐλπίζων ὅτι αὕτη θέλει τῷ φέρει ὡς προῖκα καὶ τὰς ὑπ' αὐτοῦ ὀρεγόμενας ἐπαρχίας.

Συνέθετο ὅμως ὅτι καὶ ὁ Νικηφόρος εἶχε τὴν αὐτὴν ἰδέαν. Ἦτο διαθεθεμένος ὅπως συζεύξῃ μετὰ τοῦ Ὁθωνος Αὐτοκρατορικὴν ἡγεμονίδα, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι ἤθελε παύσῃ πᾶσα διένεξις περὶ τῆς νομίμου κτή-

σεως τῆς τε μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς, ἂν δ' αὐτὸ τὸ τελευταῖον ἀκατόρθωτον, καὶ ἡ παράδοσις τῆς Ῥώμης εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ἀνέφικτος, ὁ Νικηφόρος ἀπῆτει ὅπως τοῦλάχιστον ἡ πόλις μένει ἀνεξάρτητος. Ὁ Λουϊτπράνδος, ἐπίσκοπος τῆς Κρεμῶνος στέλλεται παρὰ τοῦ Ὁθωνος εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως διαπραγματευθῇ τὸν συμβιβασμὸν διὰ τοῦ συνοικεσίου, ἀλλὰ πρὸς μεγάλην τοῦ ἐκπληξίν παρατηρεῖ, ἐν ᾧ ὑπέθετε ὅτι προσφέρει τι ἐξαιρετικῶς γενναῖον, ὅτι ἡ Βυζαντινὴ Αὐλὴ τῷ φέρει ὡς εἰς δεόμενον χάριν τινα. Αὐτὸ παροργίζει δριμύτατα αὐτόν, γνωστὸν δὲ πῶς ἐξεδίκηθη, μεμφόμενος τοῦ Νικηφόρου καὶ τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς ἐν τῇ ἀφηγήσει ἀμφοτέρων τῶν πρεσβειῶν αὐτοῦ. Ἡ ἀφήγησις αὐτῇ τῶν συμφορῶν τοῦ Ἰταλοῦ ἐπισκόπου ἔχει τι τὸ ἀστείον. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἡμέτερος ἐθνικὸς ἱστορικὸς, ἄριστα περιέγραψε τὰς διαφορὰς φάσεις τῶν διπλωματικῶν αὐτῶν περιπετειῶν καὶ τῶν τοῦ βυζαντινοῦ συνοικεσίου διαπραγματεύσεων ὡς δὲ εὐστοχότατα παρατηρεῖ, οὐδεμία τῶν ἀπειλῶν τοῦ πολυθρύλτου πρεσβευτοῦ τοῦ Ὁθωνος παρέπεισε τὸν Νικηφόρον εἰς παραχώρησιν καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀκόμῃ τῶν ἀξιώσεων τῆς Ἀνατολικῆς Βασιλείας. (1)

Ὡς ὅμως τοῦτο συμβαίνει πάντοτε, πολεμικὰ κατορθώματα, ὅσον ἐνδοξά καὶ ἂν ᾧσιν, εἶνε ἀνεπαρκῆ πρὸς διατήρησιν δημοτικότητος, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς ἀναποφύκτου παρεισφρήσεως καὶ ἀποτυχιῶν τιῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐνεκα προσωπικῶν ἀντεγκλήσεων καὶ παθῶν.

Αἱ πολυδάπανοι ἐκστρατεῖαι ἐπέφερον ἀναγκαστικῶς νέα βάρη, φόρους ὀχληροὺς. Ἐντεῦθεν δυσαρέσκεια τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ κληρὸς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου εἶχε δυσαρέστηθ' ἐνεκα Νεαρᾶς αὐτοῦ, ἐμποδίζουσης τὴν ἀριερωσιν ἀγρῶν, τόπων ἢ οἰκιῶν εἰς μονὰς, ἢ μητροπόλεις, ἢ ἐπισκοπὰς, ὡς καὶ τὴν ἱδρυσιν νέων μονῶν, ξενῶν ἢ γηγενικομείων.

Ὁ βασιλεὺς ἀπεξενεῖτο μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ τῆς ἀγάπης τῶν φίλων καὶ οἰκείων αὐτοῦ, πρὸς οὓς ἐδεικνύετο ἐπίσης αὐστηρός. Ὁ τοσοῦτον ὑπὲρ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ συμπράξας στενὸς αὐτοῦ συγγενῆς Τσιμισκῆς, ἡ Θεοφανώ, ἥτις μόλις εἰσοσαετῆς εἶχε συζευχθῇ τὸν ὑπερπεντηκονταετῆ Νικηφόρον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μόνον ἵνα ἀσφαλίσῃ τὸ καλ' αὐτῇ. καὶ αὐτοὶ ἀκόμῃ διέκειντο ἐχθρικῶς τῷ βασιλεῖ. Τὸ δαιμόνιον κάλλος τῆς Αὐτοκρατείας, οὐτινος καὶ ἡ μνήμη ἀκόμῃ φαίνεται καταθέλξασα μέχρι καὶ τοῦ ἡμετέρου Γάλλου ἱστορικοῦ, καὶ ὅπερ εἶχε καταγοητεύσῃ ἤδη τὸν Ῥωμανὸν καὶ τὸν Νικηφόρον, συνηνοῦντο δυστυχῶς μετ' ἀδυσωπῆτου σκληρότητος καὶ φιλαρχίας. Οὐδὲν παράδοξον ὅτι καὶ ὁ Τσιμισκῆς, ὅστις ἤδη ἐχθιστὰ διέκειτο πρὸς τὸν βασιλέα, εὐκόλως ἐνέπεσεν εἰς τὰς πλεκτάνας τῆς Σειρήνης. οὕτω δὲ καὶ τὸ ὄχυρόν τεῖχος δι' οὗ ὁ Νικηφόρος ἐπόμενος

(1) Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τόμος Δ' Κεφάλ. Γ'. σελ. 113 - 179. Τὴν περίεργον ἔκθεσιν τῆς 6' πρεσβείας τοῦ Λουϊτπράνδου, ἐξελληνισθεῖσαν ἐκ τοῦ λατινικοῦ, ἐξέδωκε πρῶτον ἡμῖν μετὰ σχολίων, ὁ πολὺς Σ. Ζαμπέλιος εἰς τὰς *Byzantinische Mittheilungen* αὐτοῦ (ἐν Ἀθήναις, 1858, σελ. 515-574).

εἰς εἰδοποιήσεις περὶ ἐπιβουλῶν κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, εἶχε περικλείσῃ τὰ Βυζαντινὰ Ἀνάκτορα, κατ' οὐδὲν ὠφέλησεν ἀπέναντι σατανικῆς συζύγου καὶ ἐπισηθίου συγγενοῦς.

Ἐπῆλθεν ἡ φρικώδης νύξ τῆς 10ης Δεκεμβρίου τοῦ 969. Δριμύς ἔπνεεν ὁ βορρᾶς, καὶ χιῶν κατέπιπτε πολλή. Περὶ μέσας νύκτας, στίφος δολοφόνων ὑπὸ τὴν ὁδήγιαν τοῦ Ἰωάννου λάθρα εἰσελθόντες εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ὥρμησαν πρὸς τὸν βασιλικὸν θάλαμον καὶ ἐλεεινῶς κατεκρεοῦργησαν τὸν δυστυχῆ βασιλέα. ⁽¹⁾

Ταῦτα ἐν συνόψει τὰ κατὰ τὸν Νικηφόρον Φωκά.

Βεβαίως ὁ δέκατος αἰὼν εἶνε ὁ χρυσοῦς τῆς μακρᾶς ὑπάρξεως τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἦδη ὁ κ. Ἀλφρέδος Rambaud εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας βραβευθὲν σοφὸν αὐτοῦ σύγγραμμα περὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου ⁽²⁾, εἶχε μελετήσῃ μετ' ἀκρας ἐπιμελείας τὸ πρῶτον ἡμῖς τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης. Ἀλλ' ἐνῷ αὐτὸ εἶνε γεγραμμένον ἐν εἰδὲι κεχωρισμένων μελετῶν καὶ σκιαγραφημάτων, ἡ πολύτιμος συγγραφή τοῦ Κ. Γουσταύου Schlumberger, οὐχὶ μόνον συμπληροῖ καθ' ὅλοκληρίαν τὸ κενὸν ὡς πρὸς τὸ δευτέρον ἡμῖς τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς πιστῆς καὶ λεπτομεροῦς ἀφηγήσεως τῆς μεγάλης τοῦ Νικηφόρου βασιλείας, παρίστην ἡμῖν εἰκόνα λεπτομερεστάτην καὶ μελέτην ἐμβριθῆ ἀπάντων τῶν εἰς τὸ Βυζαντινὸν Κράτος ἀφαιρώντων, κατὰ τε τὴν διανοητικὴν καὶ ὑλικὴν ἔποψιν.

Οὐδεμίαν ἱστορικὴν συγγραφήν ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, γνωρίζομεν ὑπερτέραν ταύτης. Μέγιστα τὰ προτερήματα τὰ διακρίνοντα τὸ πολυμαθὲς καὶ σοφὸν ἔργον τοῦ Γάλλου Ἀκαδημαϊκοῦ, καὶ ἀπαραίτητον καθιστάσαν τὴν ἀπόκτησιν αὐτοῦ, οὐχὶ μόνον εἰς τὴν βιβλιοθήκην παντὸς φιλαρχαίου Ἑλληνοφιλῆ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τῶν ἐν γένει περὶ μεσαιωνικῆς Ἱστορίας ἀσχολουμένων. Ἐκτὸς δ' ἡμῶν, ἰδίως καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἱστορίαν τῶν Ἀράβων, τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Ρώσων, οἵτινες παρέλαβον παρὰ τῶν Βυζαντινῶν τὴν τε Ἐκκλησίαν καὶ τὴν τέχνην αὐτῶν, τὸ ἔργον κέκτηται οὐ τὴν τυχοῦσαν σπουδαιότητα.

Δι' ἀτρώτων καὶ πολυχρονίων κόπων ὁ Κος Schlumberger ἀνεδίφησεν οὐχὶ μόνον Βυζαντινάς, ἀλλὰ καὶ πλεῖστας ὅσας μέχρι τοῦδε ἀπροσίτους ἢ ἀγνώστους πηγὰς, ἀραβικάς, ἀρμενικάς, ῥωσικάς, ὡς καὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, συμπληρώσας οὕτως ἐποχὴν εἰσέτι λίαν σκοτεινὴν. Ὁ εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου κατάλογος τῶν συγγραφέων καὶ τῶν διαφόρων πραγματειῶν τῶν παρὰ τοῦ σοφοῦ συγγραφέως μελετηθέντων, πληροῖ πάντε μεράλας σελίδας.

Τὸ σύγγραμμα κέκτηται περὶ πάντων δι' ἡμᾶς μεγίστην ἀξίαν, διὰ τε τὴν στοργὴν μεθ' ἧς ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται τὴν πάτριον ἡμῶν ἱστορίαν, καὶ

τὴν ἀξιεπαινον ἀμεροληψίαν αὐτοῦ ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα καὶ τὰς μετὰ τοῦ Ἀρχιερέως τῆς Ρώμης σχέσεις τῆς Ἀνατολικῆς Αυτοκρατορίας, ἀρετὴν, ἣν δυστυχῶς σπανίως εὐρίσκομεν, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, εἰς πονήματα συγγραφέων δυτικῶν, τὴν αὐτὴν ὕλην πραγματευομένων.

Τὰ τὴν ἀπὸ τῆς τελευταίας ὁσθενείας καὶ τοῦ θανάτου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου μέχρι τῆς δολοφονίας τοῦ Νικηφόρου ἐποχὴν πραγματευόμενα 15 κεφάλαια εἰσὶ πρότυπα καλλιτείας καὶ ἱστορικῆς κρίσεως. Οὐδὲν διαφεύγει τὸν συγγραφέα ἀφαιρῶν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν διοργανισμόν, τὴν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν δύναμιν, τὴν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀκμὴν, εἰς αὐτὰς δὲ τὰς λεπτομερείας ἐγκνεται ἴσως τὸ κυριώτατον ἐνδιαφέρον τοῦ συγγράμματος. ⁽¹⁾

Ὅτι δ' ἐκτὸς τῶν προτερημάτων αὐτῶν ἀπαραμίλλως αὐξάνει τὴν ἀξίαν αὐτοῦ εἶνε ὅτι τὸ κείμενον πρᾶγματι ζωογονεῖται ἐκ τῶν λαμπρῶν εἰκόνων, αἵτινες παριστῶσι νομίσματα, θέας, σχέδια διάφορα, γεωγραφικοὺς πίνακας καὶ ποικίλα πολύτιμα καλλιτεχνικὰ κοσμήματα ὧν πολλὰ μέχρι τοῦ νῦν ἄγνωστα ἢ κεκρυμμένα εἰς ἀπροσίτους ἰδιωτικὰς βιβλιοθήκας. Ἡ συλλογὴ τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ εἶδος τοῦ θησαυροῦ μετὰ μεγίστων ἐπιτεύχθῃ κόπων, ἡ δὲ δημοσίευσίς τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ τόμου ἀποτελεῖ ἐποχὴν εἰς τὰς περὶ τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας συγγραφάς ⁽²⁾

Μία μόνη εὐχὴ ὑπολείπεται ἡμῖν ὅπως ἐκφράσωμεν τῷ σοφῷ συγγραφεῖ μετὰ τῶν συγχαρητηρίων ἡμῶν ὅπως ὁ Κος Schlumberger ἀναλάβῃ ὅσον ὑπὲρ τὴν ἐξακλουθήσιν τοῦ ἔργου, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος, πρὸς χαρὰν τοῦ Πανελληνίου, ὑπόσχεται ἐν τῷ ἐπιλόγῳ αὐτοῦ, διὰ τῆς ἀφηγήσεως τῶν οὐχ ἥττον μεγάλων βασιλείων τῶν δύο διαδόχων τοῦ Νικηφόρου, τοῦ τε Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ καὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Ω*

(1) Ἀναφέρομεν εἰς ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν, τὰς γλαφυρωτάτας καὶ λίαν ἐνδιαφερούσας ἀφηγήσεις, τῆς κηδείας τοῦ Πορφυρογεννήτου (Κεφ. Αὐτ. σ. 8-11) τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου εἰς Κωνσταντινούπολιν Βυζαντινοῦ στρατηγοῦ κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα (Κεφ. Βον σ. 99-104), τὴν περὶ ὕγρου πυρὸς καὶ στολοῦ μελέτην (Κεφ. Βον σ. 52-67), τὴν κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Νικηφόρου περιγραφὴν τῆς Αυτοκρατορίας (Κεφ. 5ον σελ. 325-339), τὴν δραματικὴν ἀφήγησιν τῆς δολοφονίας (Κεφ. ΙΕον σελ. 751-756), εἰς ἣν ὁ Κος Schlumberger προσέθεσε καὶ λίαν περίεργον Βουλγαρικὴν παράδοσιν, κατὰ τὸ σύγγραμμα τοῦ Πολυχρονίου Syrkow: Le récit Byzantin de l'assassinat de l'Empereur Nicéphore Phocas d'après une ancienne version bulgare. (αὐτ. σ. 760-762) κτλ.

(2) Ὁ Κ. Rambaud εἶχεν ἤδη μεταγράψῃ εἰς τὴν γαλλικὴν λέξεις τινὰς κατὰ τὸν ἐλληνικὸν σχηματισμὸν αὐτῶν. Ὁ Κ. Schlumberger εὐρίσκει ἐπαίσθητώς τὸν κύκλον καὶ μεταγράφει κατὰ σύστημα autocrator, autocratorissa, Basileus, basilissa, basileis, stratigos, Scholes, Kastr, calogère καὶ ἄλλα παρόμοια. Ὁμοιοῦμεν ὅτι ὁ νεωτερισμὸς αὐτὸς ἤκιστα ἀπαρέσκει ἡμῖν, εἰς τοιοῦτου εἶδους σύγγραμμα.

(1) Ἐν τῇ δραματικωτάτῃ ἀφηγήσει τῆς δολοφονίας ὁ Κος Schlumberger μετεχειρίσθη καὶ ἀφήγησιν Σλαβικὴν λίαν ἐνδιαφερόυσαν, σελ. 751-756.

(2) Alfred Rambaud L' Empire Grec au dixième siècle. Constantin Porphyrogénètes. Paris. A. Franck. Μέγα ὄγδοον. 1870.